

הרב שמואל אויערבאך ראש ישיבת "מעלות התורה"

בגדרי ביטול והפקר בחמץ אגרת לגאון רב"ש זצ"ל

הגאון רב"ש זצ"ל

בסיעתא דשמיא

שלמא רבא לקדם הגאון הגדול משיירי
כנסת הגדולה וכו' כש"ת מוהר"ר ברוך
שמעון שניאורסון שלומו ישגא סלה.

אחר תת ברכה ושלום,

הגאון רב"ש זצ"ל

ימלא פי בהודאה, אשר ענותו וגדלו
תרבני, וזכר חסדי אבות, אשר חותנו שר
התורה זיע"א כיבדני וקרבני באהבה
ושמחה, מדי דברי בו מעי המו ונפשי
תערוג לזיו התורה אשר בעינינו זכינו
וראינו, ויבדל לחיים טובים וארוכים הדר"ג
שליט"א ממשיך בשרביט הזהב בנועם וחתן,
ודין גרמא אשר זיכני כמתנת כבוד ויקר
תפארת חבורו הנחמד ונעים למס' שבת
ופסחים שכבר יצא קום ותהילתם, ועם
תחילת הכניסה בחנותו של בשם, העירוני
רעיוני להעיר ולעורר, וברם גם אנא זעירא
אין עתותי בידי, וגם לא רציתי להכביד,
ובאתי קצת במה שהרחיב בדברי הרמב"ן
והר"ן ריש פסחים, אשר בעניותי הארכת
בזה בשעורין בישיבה, ובקצת חלקם
קרובים הרברים, ומקצת דברים אציע בזה
קמיה דרום מעלתו שליט"א.

והנה הדר"ג עמד בדברי הר"ן, דלמה לנו
בלשון שלא מהני בהפקר דעלמא, ולמה לא
תקנו חז"ל שיגיד בלשון מבורר שהוא
מפקיר, ומע"כ שליט"א מבאר בזה עפ"י
המאירי שיש שני סוגי הפקר, סלוק
והקנאה, וכן מבאר מע"כ שמה"ט מותר
להר"ן להפקיר גם בשבת ועוד הרחיב בזה,
ובעניי עמדתי בזה בדברי הר"ן שמבאר
שחז"ל חייבו בבדיקה, מפני שהבטול תלוי
במחשבתן של בני אדם ואין דיעותיהם
שוות ואפשר שלא יוציאו מליבן לגמרי

ע"ש ולכאורה הרי יכולים לתקן שיפקיר
הפקר ממש בפיו, ואפי' אין בדעתו הרי
דברים שבלב אינם דברים להפקיע מה
שאומר בפיו נוצדדנו דאולי שגם בהפקר
שידוע שזה רק בגלל איסור חמץ, יש לחוש
שאם ירגילו להשאיר חמץ ולהפקיר, לא
יהיה ההפקר בלב שלם, באופן שיהא ניכר
ומוכח דלא חשיב דברים שבלב, ועיין
מרדכי ועוד שכתבו לאידך גיסא שמפני
האיסור גומר בדעתו בלב שלם, וגם פשטות
לשון הר"ן שכל הקושי מפני שהביטול זה
דבר שעיקרו בלב, אבל הדבר מבואר דע"י
השבתה בלב זה קיום מצות התורה
דתשבתו וכדהאריך הר"ן לבאר שזה דין
מצות תשבתו שבתורה, וזה הפקר מסוים
ע"י השבתת החמץ, אבל בסתם הפקר זה
רק עצה שלא יכשל בבל יראה, ואין זה
תשבתו שבתורה נוהלום בעת הכתיבה
ראיתי שנתבאר גם בדברי הדר"ג דהפקר זה
לא קיום של תשבתו, ומבוארים דברי
הר"ן שצריך דוקא ההפקר הזה שנכלל
במצות תשבתו שבתורה.

ומבואר נמי ענין ההפקר להר"ן, דצריך
באור והרי לאחר זמן איסורו לא מהני הך
הפקר דביטול, וגם להר"ן אין הך הפקר חל
אלא כשחל איסור התורה, וכמבואר היטב
בדבריו ז"ל נוכ"כ הצל"ח בפשיטות, ודברי
הגאון באחיעזר בזה לא נהירין לע"ד,
וא"כ היאך מהני הפקר שיחול בזמן
האיסור, והרי א"א להפקיר שיחול כשאנו
ברשותו כמבואר בראשונים בב"ק ס"ט
עיי"ש, ומצאתי לרבנו הנתיבות סי' ר"א
דמוכח מדין ביטול חמץ שמהני הפקר
כשזה ברשותו שיחול לאחר שיצא ברשותו,

מוריה, שנה עשרים וארבע, גליון ה-ו (רפא—רפב), אדר תשס"ב

ה'תרע"ח

ובעניותנו דהר"ן כלל בדבריו לאפוקי גם מסברת הרמב"ן, דאף שיסוד הסברא אחת היא בשיטתם, דהיינו משום דבעצם זה אסורי הנאה, ורק עשאו הכתוב כאילו ברשותו, ומהני מה שהסכימה דעתו לדעת התורה, אבל חלוקין בזה, דלהרמב"ן ז"ל אין בהביטול שום מעשה הפקר, ויסוד מהות הביטול היינו להוציאו מתורת חמץ ולהחשיבו כעפר, וכיון שמסכים לדעת התורה ואינו רוצה בקיומו לא קרינן ביה לך, והר"ן יצא להוכיח בזה דשפיר יש כאן מעשה הפקר, והר"ן לא הזכיר שמוציאו מחמץ ומחשיבו כעפר, אלא גלוי דעתא דלא ליהוי ליה זכותא כלל בזה, וזה מעשה הפקר שמהני במה שרק עשאו הכתוב כאילו ברשותו, ות"ל הארכנו בכל זה, וחשבתי להציע בזה עוד, אך הטרדות מרובות ולא רציתי לאחר את התורה והברכה, אשר יאריך ד' ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים להרבות חילים לתורה ולתעודה עדי נזכה לשמחת עולם בב"א.

בכל תותמי ברכה והודאה
שמואל באאמו"ר הגאון שלמה זלמן
(שליט"א) [זצ"ל] אויערבאך

אשר החספה

וכן הוא סברת התורת חיים ב"ק שם, אבל תימה גדול על רבנו הנתיבות שלא עמד בזה שזה נגד כל הראשונים בשמעתא דצנועין, אולם נראה באור דברי הר"ן, דאדרבה זה דייקא כל דין הך הפקר דתשביתו, דאחר שזה כבר לא ברשותו, אין שום תוקף לשום הפקר של הבעלים, ולפני זמן האיסור לא שייך הך הפקר דתשביתו, כי אם הפקר ממש, שאין בזה ליתא דתשביתו וכן"ל, ורק ע"י גלוי דעתו לפני זמן האיסור שלא ניחא ליה דליהוי זכותא בגויה כלל בזה, זה מהני שבכוא זמן חלות האיסור, שיש כבר גם בטול והפקר ידידה, מהני שפיר הפקירא ידידה, דתו אין לו שום זכות בזה, ולא חל עלה הך דעשאו הכתוב כאילו ברשותו, מכיון דאין לו שייכות לזה וזהו דין הפקר דתשביתו דחמץ, וגם מבואר דהפקר כזה המיוחד בדין תשביתו ל"ש לאסורי שבות דמקח וממכר והפקר בשבת נוא"צ לע"ד להכניס בדברי הראשונים דבריו המחודשים של המאירי בשני סוגי הפקר ממש, אשר אין רמז לזה בתורתן של הרמב"ן והר"ן ז"ל].

ועוד זאת אעיר, אשר ראיתי כי הדר"ג נקט כי שיטת הרמב"ן והר"ן אחת היא,